

SOSYAL YARDIM UYGULAMALARINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ

Yasin AKYILDIZ*

Öz

Yoksulluğun tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Yoksulluğun giderilmesi için yapılan uygulamalar tarihsel süreçte farklılık gösterebilmektedir. Toplumda bulunan değerler sistemi, yardım düşüncesinin oluşumunu ve uygulama biçimlerini etkilemektedir. Genel hatlarıyla Türk toplumunda yardım düşüncesini oluşturan nedenler, ilk Türk toplumlarında gücün dağılımı ve otorite ilişkileri düzeyinde ele alınırken, İslam dininin kabulü ile toplumun genelini kuşatıcı kolektif bilincin “hayır” ekseninde şekillendiği görülmektedir. Başta Avrupa olmak üzere, dünyanın genelini etkileyen sanayi devrimi, toplumda yeni sorun alanları doğurmuştur. Bu sorunlara yönelik çözüm arayışları, günümüz sosyal politikalarının çekirdeğini oluşturmaktadır. Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde yardım düşüncesinin temellerinin, anayasal düzeyde ele alınmasını sağlayan etkenlerin, Cumhuriyet kurulmadan evvel başlayan Batılılaşma çabalarında aramak gerekir. 1980’lerden sonra oluşan küreselleşme sürecinde ise sosyal devletin küçülmesi gerektiğine yönelik pazar yapıcılarının söylemleri, sosyal sermayesi zengin olan Türk toplumu için alternatif sosyal yardım uygulamalarının gün yüzüne çıkarılmasını elzem kılmaktadır. Belirtilen bağlamda Türkiye’de sürdürülebilir sosyal politikaların uygulanabilmesi için devletin yanı sıra sivil toplumun da devlet eliyle desteklenerek ülkede yaşayan dezavantajlı vatandaşların küreselleşmenin olumsuz etkilerinden en az düzeyde etkilenmesine yönelik hizmet sunumlarını uygulaması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardım, Yoksulluk, Destan, Zekât, Sosyal Politika.

PARADIGM SHIFT IN OUTREACH PRACTICES

Abstract

The history of poverty is as old as the history of humanity. Practices for the elimination of poverty can vary in the historical process. System of values in the society affects the practices and beliefs about aid. Considering the factors that contribute the beliefs about helping each other in Turkish society, the first Turkish societies handled poverty in terms of power distribution and authority relations and after the acceptance of Islam, collective consciousness which surrounds the society is embodied in the axis of charity. Industrial revolution that affects the world especially Europe, gave rise to new problem areas in the community. The search for solutions to these problems constitutes the core of social policies of modern-day. In terms of our country, the foundations of aid efforts should be sought in Westernization efforts before the establishment of Republic. During the period of globalization after 1980s, market makers’ discourses about the necessity of a smaller welfare state made alternative social aid practices to be unearthed for the Turkish society which is rich in social capital. For the implementation of sustainable social policies in our country, government and civil society should establish infrastructure for disadvantaged citizens to be minimally affected from the negative effects of globalization.

Keywords: Social Assistance, Poverty, Epic, Charity, Social Policy.

GİRİŞ

Yardım, yardımlaşma, ihtiyaç, yoksul, yoksulluk, dayanışma olgu ve kavramlarına insanlık tarihinin her döneminde rastlamak mümkündür. Genel olarak yoksul; yardıma muhtaç olan, sosyal ve ekonomik nedenlerle içinde bulunduğu toplumun asgari hayat standartları düzeyinde

*Öğr. Gör. Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, syakyildiz@gmail.com.

yaşamını sağlayamamış kişiyi, yoksulluk ise toplumdaki genel asgari düzeydeki geçim imkânlarının yetersizliğinden kaynaklanan toplumda oluşan mevcut sosyo-ekonomik yetersizliği ifade etmektedir.

Belirtilen kavramlar içerdikleri anlamlar itibariyle dar manada dayanışma eyleminden ayrı düşünülmemelidir. Dayanışma; bir toplum veya grup içinde yer alan fertlerin kendi aralarında veya grupların birbirleriyle olan sosyal münasebetlerinde, karşılıklı yardımlaşma, işbirliği, ortak tavır ve müşterek faaliyete bağlı olarak gelişen sosyal bağlılık duygusudur (Seyyar,2007:218),(Zastrow,2013:183-192). Dayanışma; yoksulluk bağlamında değerlendirildiğinde tarihsel süreçte her dönemde farklı bir yapıya bürünerek geliştiği görülmektedir. İlk çağlarda kabile içi dayanışma, dış saldırılara ve iklim şartlarına göre geliştirilen topluluk içi ilişkiler sürecinde ortaya çıkarken, Ortaçağ'da din eksenli hayırseverlik faaliyetleriyle yürütülmüştür. Modern dönemde toplumların karmaşıklaşması sürecinde insan sorunlarının artması, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerinin sistemli, örgütsel ve planlı çalışmalar bütünü olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma Türk toplumunda uygulanmakta olan sosyal yardım faaliyetlerinin tarihsel olarak değişime uğramasının arkasında yatan nedenlerin neler olduğunu, uygulamalarda meydana gelen paradigma değişimleri üzerine yapılan açıklamaları ve toplumsal yapıya uygun alternatif sosyal yardım sistemi öngörülerini içermektedir. Gelişmelerin Türk tarihine özgü örnekleri günümüz sosyal yardım ve dayanışma faaliyetlerinin anlaşılması ve Türk toplum yapısına uygun sosyal yardım mekanizmalarının oluşturulması için önemlidir.

1. TÜRKLERDE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI

Toplumlarda dönemselsel olarak değişime uğrayan olgulardan biri de yardımlaşma olgusudur. Bir toplumda asgari yaşam standartlarına göre dezavantajlı durumda bulunan bireylere yönelik gerek bireysel gerek devlet eliyle ve gerekse de toplumsal örgütler aracılığıyla gerçekleştirilen aynı ve nakdi yardım transferlerini ifade eden sosyal yardımlar, bir toplumun bütünlüğünün sağlanması ve dayanışma olgusunun yaygınlaştırılması için tarihsel süreç içerisinde uygulanmaya gelmiştir. Türk toplumunda da tarihsel süreçte farklı uygulamalarını gördüğümüz sosyal yardımların, Türk toplumunun yaşamsal dinamiklerini değiştiren olaylarla bağlantılı olarak, farklılaşmaya uğradığı görülmektedir. Sosyal yardım uygulamalarının Türk toplumuna özgü sınıflandırılması açıklanan çerçevede üç aşamadan geçmektedir. İlk Türk topluluklarında sosyal yardımlar, İslam dininin etkisiyle oluşan sosyal yardım uygulamaları ve modernleşme bağlamında ortaya çıkan uygulamalar şeklinde ele alınabilir.

1.1. İlk Türk Topluluklarında Sosyal Yardım Uygulamaları

Türk tarihiyle ilgili en eski kaynaklarından biri Dede Korkut destanıdır, destanda Eski Türklerde toplumda elde edilen gücün devamlılığı, sosyal statü, otorite ilişkilerinin düzenlenmesi potlaç denilen törenlerle sağlandığı belirtilmektedir.¹ (Türkdoğan,1997: 30): ”Destanda önemli bir kavram da malını yağmalattırma olayıdır. Eski Türklerde beylik Batı'da olduğu gibi güçle değil, malını yağmalattırarak, açları doyurmakla mümkündür, bir toplumda

¹ Konumuzla ilişkili olan Ziya Gökalp'in "Türk Medeniyeti Tarihi" ve Muharrem Ergin'in "Dede Korkut" isimli yayınları döneme ait Türk toplum yapısının ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Orhan Türkdoğan'ın belirtilen kaynaklardan yapmış olduğu aktarmalar ve yorumlarıyla döneme ait yardım, sosyal statü, güç ilişkilerine yönelik açıklamaları bulunmaktadır.

kim daha çok malını dağıtır, yoksulu doyurursa o 'bey' olurdu. Bunun gibi Gökalp "zenginliğin umuma ait olduğu" tezini Dede Korkuta dayanarak şu şekilde açıklıyordu: "Salur Kazan'ın yağma ziyafetinde bütün beylerle halk tamamıyla yiyip içtikten sonra, Kazan zevcesinin elinden tutarak sarayından çıkar, varı yoğu ne varsa yağma edilmesini davetlilerden rica ederdi" ... Gökalp 'e göre eski Türklerin konukseverlikleri biriken serveti "yağma" suretiyle toplum katına yaymaları destanlarda ve Orhun anıtlarında son derece önemli bir yer tutar. Nitekim Dede Korkut kitabında Burla Hatun yaptığı umumi bir ziyafetten bahsederken şu sözleri söylüyor: Tepe gibi et yığdırdım. Göl gibi kırmızı sağdırdım. Aç olanları doyurdum. Çıplak olanları giydirdim. Borçluların borçlarını verdim." Açıklamalarda da belirtildiği üzere yardımlaşma ve dayanışmanın ortaya çıkışı Türk tarihinin ilk yazılı kaynaklarında siyasi otoriteyi elde etmenin, gücün devamlılığının ve kuvvetin bir sembolü olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Türkdoğan,1997:202-206; Türkdoğan,1996: 48-50).

Dönemin sosyal yardım uygulamalarına ait diğer bir araştırma da tarihçi yazar Yazılıtaş'ın makalesinde kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Makalede yazar Emel Esin'in "*Türkler'de Maddi Kültürün Oluşumu*" isimli çalışmasından yapmış olduğu aktarmada; fakirleri ağırlama başlığı altında yardımların kimi zaman hayratlar, kimi zaman da yağmalı toylar aracılığıyla yapıldığını, Uygurlar zamanında yapılan hayratların tahsil imkânı, hastahane ve yolcular ile yoksullar için barınakların mevcut olduğunu belirtmektedir. Konuk ağırlama başlığı altında; konuk evlerinin misafirlerin ve seyahat edenlerin ihtiyaçlarını karşılayabildiği yerler olarak varlığını belirtmektedir. Toylar aracılığıyla yapılan yardımlaşma ve dayanışma başlığı altında; yazar fakirlere yönelik aş, giyim borçlarının ödenmesi, eşya ve para verilmesi, düğün, doğum, ölüm gibi yardım temelli uygulamaların olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu başlık altında yazarın Bahattin Ögel(2001)'in, "*Türk Kültürünün Gelişme Çağları*" isimli kitabından yapmış olduğu; "*hükümdarların her türlü sebeplerle halkı bir araya getirip, yemekler yedirip, eğlendirmeyi ihmal etmedikleri toylar vardır ki, bunların asıl amacı öncekilerden biraz farklı olarak milli birlik ve beraberliği sağlamaktır*" aktarması(Yazılıtaş,2002:164-168) Ziya Gökalp' in dönemin sosyal yardım uygulamalarının siyasi otoriteyi pekiştiren süreçler olarak görmesi yönündeki açıklamalarıyla örtüşmektedir.

1.2. Osmanlı Döneminde Sosyo-Ekonomik Dokunun Türk Toplumlarında Sosyal Yardım Uygulamalarına Etkisi

Türklerin İslamiyet' i kabul etmesiyle birlikte toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın yardımı veren açısından niteliksel bir değişime sahip olduğu görülmektedir. Bu süreçte özellikle, Selçuklu ve Osmanlı devletinde İslam dininin genel esasları çerçevesinde oluşturulmuş sosyal yardım kuruluşlarının varlığına tanık olmaktadır. Öncelikle İslam dininin şartlarından, olan zekât, sadaka, fakiri gözetme vb. anlayışlar ayet ve hadislerle desteklenirken ilk etapta bireysel düzeyde toplumsal dayanışma hissini oluşturan etmenlerdir (Özaydın,2012: 45).

Açıklamalar çerçevesinde belirtilen döneme ait toplumsal düşünüş biçimi kolektif, kuşatıcı, bütüncül bir yapı arz etmekle birlikte, bu yapı sosyal ve ekonomik hayatta kendisini göstermekte, uygulama alanında zaviyeler, imarethaneler, vakıflar, hanlar, hamamlar, kervansaraylar, dar'üş-şifa, darülaceze, köprüler, yollar vb. yapıların oluşmasına kaynaklık etmektedir. Mesleki alanda ahilik teşkilatının ortaya koymuş olduğu İslam dini kaynaklı etik değerler, kurumsal manada yardım müesseselerinin vakıflar adı altında ortaya çıkması toplumun dayanışma yönünden ne kadar ileri düzeyde olduğunu göstermektedir (Baykara, 2000:195-202). Selçuklu devletinde kurumsallaşmaya başlayan vakıf müesseseleri, Osmanlı

devletinin ilk hükümdarları tarafından aynı özenle devam ettirilmiş ve Osmanlı devletinin yıkılışına kadar kurumsal yapılarını korumuştur (Akyıldız ve diğ, 2017:152).

Osmanlı ekonomik yapısının tarıma dayanması, toprağın işletilmesiyle geçimini sağlamak durumunda olan köylülerin aile içerisinde iş bölümü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır(Karpat,2010:161-162). Bunun sonucu olarak aile her türlü dayanışma faaliyetinin gerçekleştiği, neslin korunduğu ve aile ekonomisine destek sağlayacak bireylerin yetiştirildiği bir kurum olarak görev yapmıştır(Altan,2009:60). Genel hatlarıyla toplumsal dayanışma temelinde kendisini bulan yardımlaşma faaliyeti toplumun içinde bulunan kolektif bilinçle beslenmektedir (Emecen,2011:277-279).

Kolektif bilinç Türk tarihinin ilk dönemlerinde siyasi yetkiyi elinde bulunduran Kaan, han, bey tarafından sağlanırken, sonraki dönemde Selçuklu ve Osmanlı Devletinde kolektif bilinç daha çok İslam dininin etkisiyle din merkezli bir alanda kuran, ayet, hadis ekseninde zekât ve sadaka müesseselerini oluşturmuştur(Baltacı,2010:40-47). Yardımlar bu dünyada yardımı alan kişinin hayatını kolaylaştıran etki olarak fayda sağlarken, yardımı yapan kişi tarafından ise hem bu dünyada hem de öteki dünyada kişiyi manevi hazza götüren bir araç olmaktadır.²

Tarihimiz açısından açıklamaya çalıştığımız sosyal yardımların genel manada seyri bu çizgide olmakla beraber, yardımların yapılış ve örgütleniş mantığındaki değişimler toplumların kaderini değiştiren bir takım oluşumlar çerçevesinde meydana gelmektedir. Türklerin kaderini değiştiren İslam dini ile tanışma olayı yardım zihniyetinde de değişmeyi beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra özellikle günümüz Türkiye'sinde sosyal yardımların niteliksel olarak değişime uğradığı görülmektedir. Bu değişimde başlıca etkiler batılılaşma cereyanları çerçevesinde anayasal düzenlemelerle oluşturulmaya çalışılmıştır (Zengin ve diğerleri, 2012: 136).

2. SOSYAL POLİTİKA BAĞLAMINDA BATIDA YAŞANAN GELİŞMELER

Dünyanın genelini ilgilendiren 19 yy.da insanlığın kaderini topyekûn değiştiren bir diğer oluşumda sanayi devrimi ve milliyetçilik akımlarıdır. Günümüz planlı ve programlı sosyal hizmet ve sosyal yardım anlayışının oluşmasını, anayasal düzeyde kanunlar çerçevesinde garanti altına alınmasını sağlayan şartları oluşturan temel sebepler siyasi alanda Fransız İhtilali'nin ve sosyo-ekonomik alanda da İngiltere'de başlayan sanayi devriminin bir sonucudur. Toplumsal hareketliliğin, sorunların, toplumların geçmişlerinde derin izler bırakan olayların açıklanması toplumsal gelişmede geline nokta analiz etmemize fırsat vermektedir. İlk aşamada sanayi devrimi ile birlikte Batıda 1760-1820 yılları arasında özellikle teknik alanda yapılan yenilikler ve Fransız İhtilali gelecek yy. da insanlığın kaderini tayin edecek değişimlerdir. Bu iki olay neticesinde imparatorluklar yıkılmış, milli devletler kurulmuş, sanayileşmenin etkisiyle geleneksel bağlarından kopan köylüler köyden kente göç etmiş, yeni sınıflar beraberinde yeni sorunları getirmiş, cinayet, hırsızlık, boşanma ve intihar olaylarında artış olmuştur(Tuna ve diğerleri,1997; 1-20). Bu durum düzenin devamlılığının sağlanması için yeni atılımlara gebe kalmıştır. Demokrasi, hürriyet, laiklik, kadın ve çocuk hakları, iş yaşamına dair sosyal güvenlik vb. söylemler yüzyılın moda kavramları haline gelmiştir. Siyasi,

² Kur-an'ı Kerim; Maide Suresi; 2., Bakara Suresi; 43, 83, 110, 177, 261, 262, 263, 264, 265, 271, 273, 274, 277, Nisa Suresi; 77, 162, Maide; 11,12,55, Enam; 141, Araf;156, Tevbe; 5, 11, 18, 60, 7, Meryem; 31, 54, 55, Enbiya;73, Hacc;41, 78, Mü'minün; 1,4, Nur; 56, Neml;1,3,...

ekonomik, kültürel, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında toplumun her yönünü ilgilendiren çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Kent merkezlerinde yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm beraberinde bir takım sorunlara yol açmıştır. Avrupa’da özellikle, köyden kente göç olgusu ile birlikte kentlerde aşırı nüfus yoğunluğu meydana gelmiştir. Alt yapıdan yoksun olan şehirlerde fabrikaların kurulması, sağlıksız yaşam koşullarını beraberinde getirmiştir. Bu durum kadın ve çocuk işçiliğine ve sağlığına yönelik ciddi tehlikeler ortaya çıkarmıştır. Konut sorunu, çarpık kentleşme, sefalet ücretleri, gecekondulaşma ile beraber alt kültür gruplarının oluşması, yabancılaştırma ile birlikte intihar olaylarının artması, yoksulluk, gelir adaletsizliği, aile yapısının değişmesi vb. sosyal sorunları doğurmuştur (Tokol ve diğerleri,2014; 1-23).

Sanayileşmenin ilk dönemlerinde bu sorunlarla karşı karşıya kalan Avrupalı devletler bu sorunların üstesinden, ancak sosyal refah devleti olma yönünde almış olduğu siyasi, ekonomik, sosyal kararlarla gelebilecekti. Tarihsel süreçte gerek Avrupa tarihinde gerekse de diğer dünya ülkelerinin tarihinde sosyal refah politikalarının temellerini oluşturacak girişimler görülmesine rağmen³, bu girişimlerin sanayileşmenin ve milliyetçilik akımlarının toplumsal dinamiği derinden sarstığı göz önünde bulundurulduğunda, yetersiz kaldığı görülmektedir. Mevcut yeni düzenin devamlılığının sağlanması için toplumun genelini kuşatıcı sosyal politikalara ihtiyacın olduğu ulusal ve uluslararası çalışmalarla başta Avrupalı devletler tarafından ortaya koyulmuştur (Şenkal,2011;15-68).

İlk dönem sanayileşme sürecinde ortaya çıkan gelir adaletsizliği makro ölçekte artı gelirin oluşması ile yerini adil gelir dağılımına yönelik politikalara bırakmıştır. Bilimsel ve mesleki alanda yapılan eğitim faaliyetleriyle uzmanlaşan bireylerin toplum katmanlarında yer alması sağlanmıştır. Geniş ölçekli siyasi, ekonomik karar mekanizmalarının yerine hizmetin, insan haklarının ön planda tutulduğu üçüncü sektör anlayışının oluşması, makro siyasal- sosyo - ekonomik düşünüş biçiminden, mikro siyasi - sosyo -ekonomik düşünüş biçimine, genelden, yerele perspektifin hâkim olduğuna tanık olunmuştur. Artı sermayenin toplum kesimlerine asgari yaşam standartlarının sağlanması adına yeniden dönüşümü hiç şüphesiz toplumun dinamosunu oluşturan işgücünün devamlılığının sağlanması ve dengeli bir gelişmenin oluşturulması için yapılmaktaydı. Belirlenen bağlamda ulusal ve uluslararası önlemlerin alınması elzem olmuştur (Tokol,2013:1-12).

Avrupa’da yoksullara yönelik ilk çalışmaların temelleri 14.yy’ın ortalarında kral 3. Edward zamanında rastlanmıştır. Özellikle veba, kıtlık, savaşlar, feodal düzenin devamı için gerekli olan insan gücünü yetersiz kılmıştır. Sosyal siyaset eksenli bu yönde yapılan çalışmaların en kapsamlı olanı yine İngiltere’de 1600’lerde Kraliçe Elizabeth’ in çıkarmış olduğu “yoksulluk yasası”dır. Bu yasa ile devlet yoksul vatandaşları çeşitli kategorilere ayırarak sınıflandırmış ve yoksul bireylerin geçimlerinin sağlanması devletin bir görevi olduğu kabul edilmiştir. Daha sonraki dönemde 1802 İngiliz Çocukları Koruma Kanunu’nun çıkarılması ve ilk sendikal hareketlerle birlikte, işyerlerinde çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik iyileştirmeler yapılmıştır. Günlük çalışma koşullarının on sekiz saatten on üç saate indirilmesi, kadınların ve

³ Polanyi’nin “*Büyük Dönüşüm*” adlı eserinde ve sosyal politika tarihi üzerine yapılan bir çok araştırmada refah yardımlarının 1300-1800 yılları arasında çıkarılan birçok yoksullar yasasının mevcut olduğu bilinmektedir. Bu yasalar Avrupa’ da toprak düzeninin bozulması ile beraber mevcut düzenin devamlılığını sağlama hususunda yetersiz kalmıştır. Özellikle ticari kapitalizmden sanayi kapitalizmine geçiş sürecinde kentlerde meydana gelen büyük dönüşüm yeni sosyal politikaların oluşturulmasını elzem kılmıştır.

çocukların zor şartlarda çalıştırılmaması, mesai saatlerine yönelik ücret düzenlemeleri, vb. konularla ilgili olarak ulusal ve uluslararası toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılar neticesinde alınan kararların Avrupalı devletler tarafından sistemli ve sürekli şekilde yürütülmesi için milletler arası örgütlerin kurulması yönünde çalışmalar yapılmıştır (Yağcıntaş ve diğerleri, 1997:244-255).

Bu çalışmaların odak noktası mevcut düzeni korumak ve kapitalist sistemin olumsuzluklarını gidermektir. Buradan hareketle toplumun bütüncül açıdan gelişmesine hizmet edecek teşkilatlar oluşturularak, ulusal ve uluslararası alanda sağlık, gıda, kültür, sosyal ve toplumsal düzeyde gelişimi sağlamaktır. Belirtilen bağlamda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 1. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan olumsuz tablonun yaralarını sarabilmek amacıyla, çalışma standartlarının iyileştirilmesi, tatil günlerinin düzenlenmesi, kadın ve çocuk emeği, örgütlenme hakkı, emeğin insani bir değer olarak ele alınması, göçmenler konusu gibi sorun teşkil eden alanlarda, çalışmaların başlatılmasını sağlamıştır. Birleşmiş Milletler Örgütü ise dünya barışı, sosyal adalet, ekonomik kalkınma gibi alanlarla dünyada yaşanan çeşitli sorunların çözülebilmesi için uluslararası düzeyde faaliyetlerde bulunmuştur. BM örgütü, Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi alt örgütlerle amacına ulaşmaya çalışmaktadır (Tokol,2013;13-14). Özellikle 2. Dünya savaşı sırasında ve savaş sonrasında gerek ulusal düzeyde ülke yönetimleri tarafından gerekse de uluslararası düzeyde BM tarafından modern anlamda birçok sosyal güvenlik ağı içerisinde sosyal yardım uygulamalarının gündeme getirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik düzenlemelerin oluşturulduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları ise;

2.1. Atlantik Paktı

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt ve İngiliz başbakanı Churchill tarafından kurulmuştur. Başkan Roosevelt' in 1941 yılında Amerikan Kongresi'ne gönderdiği bir mesajda Birleşik Devletlerin gerçekleştirmeye çalışacağı yenedünyayı tarif ederken, bu yenedünyanın belli başlı dört ana hürriyet üzerine kurulması gerektiğinden bahsetmiş ve bunlar içinden en önemlisinin de yoksulluktan kurtulmak hürriyeti olduğunu belirtmiştir. Bu hususu şöyle ifade etmiştir: Herkese daha fazla çalışma şartları daha fazla maddi refah ve sosyal güvenlik vermek maksadıyla iktisadi sahada bütün milletler arasında tam bir işbirliği tesis etmek ve çalışanların muhtaç duruma düşmemelerini temin etmek.

2.2. Beveridge Planı (1942)

İkinci Dünya Savaşı sırasında çalışma bakanı olan William Henry Lord Beveridge “Harp sonrasında hatta harp esnasında sosyal güvenliği milli hayatımızın başlıca hedefi yapmak mecburiyetindeyiz.” diyerek Beveridge Planı adıyla tanımlanan planını hazırlamış ve bu plan hükümet tarafından benimsenmiştir. Modelin öne sürdüğü esaslar; Ekonomide tam istihdamı sağlamak, sosyal sigorta primlerinden ziyade vergilerle ödenen aile ödeneklerinin fonlanması, vergilerden elde edilen gelirlerle milli sağlık hizmetlerinin sağlanması ilkeleri esastır. Kamusal sosyal yardımların altının çizilmesi bakımından önemlidir ve devletin koruyuculuğunu ön plana çıkarmaktadır (Seyyar,2007:755).

2.3. Philadephia Beyannamesi

26. Uluslararası Çalışma Konferansı tarafından kabul edilip "Philadephia Beyannamesi" adı altında ilan edilen ve 1946 yılında teşkilatın anayasasına sokulan belge, teşkilatın gayelerini izah ederken bunlar arasında korunmaya muhtaç herkes için bir asgari gelir temin üzere sosyal güvenlik tedbirleri alınacaktır maddesi yer almaktadır. Beynamede; emeğe, düşünceye saygı gösterilmesi, fakirliğin bütün insanlık için bir tehlike olduğu ve fakirlikle mücadelenin bütün devletlerin görevi olduğu belirtilmiştir. İşçi, işveren ilişkilerinde demokratik bir zeminin oluşturulması gerektiği, bütün insanlara yönelik her türlü ayrımcılık zemini oluşturacak unsurların ortadan kaldırılarak maddi, manevi, soysal, eğitsel, kültürel, sağlık vb. alanlarda güvencelerinin sağlanması yönünde kararlar alınmıştır (Tokol,2013:47-50).

2.4. Uluslararası Çalışma Teşkilatı

Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan birçok problemin çözümlenmesini ancak uluslararası arenada alınacak kararlarla sağlanabileceği belirtilmiştir. Bu amaçla teşkilatın 1944 yılında üye devletlere yaptığı 67 sayılı tavsiye kararına göre geçim vasıtalarının emniyet altına alınması, sosyal güvenliğin ana unsurudur denilmiştir. Çalışma ortamlarının iyileştirilmesi, hayat standardının yükseltilmesi, istihdam olanaklarının artırılması, milletlerarası iş güvenliğinin, demokratikleşmenin sağlanması yönünde politikaların oluşturulması ve adı geçen süreçlerin oluşturulması için her türlü önlemin alınması örgütün görevleri arasındadır(<http://www.ilo.org>,10.06.2017).

2.5. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen insan hakları beyannamesinin sosyal hak ve hürriyetlerine de temas eden prensiplerinde, sosyal güvenlik de hükme bağlanarak ifade edilmiştir; *Her şahsın toplumun bir üyesi olmak itibariyle güvenliğe hakkı vardır.* Beynamede spesifik konulara daha ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Madde 22-25'de; *"Her insanın gerek kendisi gerekse ailesi için yiyecek, mesken, tıbbi yardım ve gerekli sosyal hizmetler dahil üzere sağlık ve refahını sağlayacak bir hayat düzeyine ve işsizlik sakatlık, hastalık, dulluk yaşlılık hallerinde veya geçim imkanlarından iradesi dışında muhtaçlık meydana getirebilecek diğer bütün durumlarda sosyal güvenliğe hakkı vardır."* Şeklinde ifade edilmiştir([http:// www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr) / , 11.06.2017).

2.6. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi; Avrupa ülkelerinin ekonomi ve toplumsal alanda birlikteliğini amaçlayan politik örgüttür. Büyük Britanya, İsveç, İrlanda, İtalya, Norveç, Danimarka, Fransa, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'dan oluşan 10 Avrupa ülkesi tarafından 5 Mayıs 1946'da Londra'da oluşturulmuştur. Antlaşma 3 Ağustos 1949'da yürürlüğe girmiş olup dışişleri bakanlarının temsil ettiği örgüte Türkiye, 1949 yılında üye olmuştur. Konsey Avrupa' da ve doğu bloku ülkelerinde demokratikleşme yönünde ilerlemenin sağlanması amacıyla başta insan hakları, yabancı işçiler, çevre kirliliği, terör, azınlıklar vb. alanlarda çalışmalar yapmak amacıyla 1949 yılında Londra'da Avrupalı 10 devlet tarafından toplanmıştır. Konsey çalışmaları çerçevesinde 1961 yılında "Avrupa Sosyal Şartı" imzalanmıştır ve üye devletlerin vatandaşlarına yönelik sosyal güvenlik, tıbbi yardımın sağlanması ve hizmetlerin eşitlik ilkesine göre sürdürülmesi, üye ülkelerin alınan kararlar çerçevesinde süreçlerini iyileştireceğini karara bağlamıştır. Avrupa Sosyal Şartı'nda adil çalışma koşulları, adil ücret hakkı, örgütlenme hakkı, toplu pazarlık hakkı, bilgilendirilme ve danışılma hakkı gibi çalışma

hayatında dezavantajlı durumda bulunan çalışanlara yönelik yardımların oluşturulduğu görülmektedir(<http://www.anayasa.gov.tr>, 10.11.2017).

2.7. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı

1973-1975 yılları arasında Helsinki’de yapılan konferans “Helsinki Nihai Senedi” adı altında insan haklarını ve bunların korunmasını konu alan bir belge oluşturmuştur. Soğuk Savaşı bitiren Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (AKKA)’nın imzalanmasını sağlayarak, Avrupa’yı konvansiyonel tehdit ortamından uzaklaştırması sağlanmıştır. Kendine özgü kurumsal yapısı olan söz konusu teşkilat, Avrupa güvenliği için, Batı ile eski Doğu Bloğu ülkelerini bir araya getiren yegâne güvenlik kuruluşudur. Helsinki Nihai Senedi ile II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da oluşan sınırların ihlal edilmezliği kabul edilmiş ve bu sınırların meşruiyeti tanınmıştır. Siyasi/askerî, insani ve ekonomik/çevresel olmak üzere üç boyutu kapsayan Helsinki Nihai Senedinin en önemli yönü, devletlerarası ilişkilere rehberlik etmek üzere kabul edilen ve AGİK’in anayasasını oluşturan on temel ilkedir. Bu ilkeler ile ikili bir yapı içerisinde oluşturulan siyasi düzlem, devletler tarafından meşru olarak kabul edilmiştir. AGİK süreci ile Batı, SSCB’nin çözülmesini kolaylaştıran önemli üç argüman olan sınırların değişmezliği, toprak bütünlüğüne saygı ve insan haklarına saygı konularının, Doğu Bloğu tarafından taahhüt altına alınmasını sağlamıştır. SSCB’nin Batı ile işbirliği arayışı ile Batı’nın SSCB’yi çözme arzusu bu dönemde keşilmiştir. Batı, bu çözülmeyi özellikle “insan hakları” sihirli sözcükleriyle yapmıştır (Demir, 2010: 27-32; <http://www.arastirmax.com/>, 25.10.2017).

2.8. Milenyum Deklarasyonu

Eylül 2000’de toplanan BM Milenyum Zirvesinde 147 ülke günümüzde insan sürdürülebilirliğinin en acil sorunları hakkında Birleşmiş Milletler Milenyum Deklarasyonunu imzaladılar. Başlıca ele alınan konular arasında aşırı yoksulluk ve açlığın bertaraf edilmesi, evrensel ilköğretimin gerçekleştirilmesi, cinsiyet eşitliğinin ve kadın haklarının geliştirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının geliştirilmesi, HIV, AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla savaş, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, kalkınma için küresel bir ortaklığın sağlanması sayılabilir. Deklarasyonun amacı kalkınmada öncelikli sorunların belirlenerek toplumun gelişmesini sağlayacak ve küresel dünyada daha yaşanabilir bir gelecek inşa etmektir (<http://www.tasam.org>, 24.10.2017).

Avrupa’da sanayileşme ve sonrasında ortaya çıkan sorunların üstesinden gelinmesi için toplumsal düzenin idame ettirilmesi birincil amaç olarak görülmektedir. Çalışmanın konusunun sosyal yardım ve bu alanda alınan tedbirler olmasına rağmen sanayileşme sonucunda ortaya çıkan sorunlara eğilmemizin sebebi toplumların yeni dönemde kaderlerinin yeniden yazıldığı yeni düzenin çıkış noktasının sanayi devrimi olmasından dolayıdır. Buradan hareketle yoksulluğun sınırlarının hiçbir zaman çizilemediği ve tarihin her döneminde var olduğu bilinmektedir. Günümüz koşullarının mantıksal çerçevesinin kritiği bu alandan geçmektedir, konunun batı merkezli ele alınması dünya ekseninde batının geçirmiş olduğu sürecin sanayileşmesini henüz tamamlamamış ülkelerde - bu ülkeler içinde Türkiye’de bulunmaktadır - de devam etmesidir.

Gelinen noktada batının geçirmiş olduğu evreler ve bu evrelerde almış olduğu bir takım önlemler mevcuttur. Keşfedilen Amerika kıtasının yeniden keşfine gerek olmadığına göre sanayileşme sürecindeki bu ülkeler gelişme ivmesinde post modern bir tarzda yerel düşün küresel hareket et felsefesini hızlı bir şekilde benimsemeleri gerekmektedir. Bilginin elde

edilmesi ve bunu toplumsal hizmet alanına dönüştürürken alınan bilgi ile doğru orantılı malumat bilgisi, yoğrulmamış, ham bilgi, üretiminin her alanda ülke gerçekleri göz önünde bulundurularak değişik formatlarda uygulanmasını sağlamak gerekmektedir.

3. GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİ'NDE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI

Batıda sanayileşme sonrasında oluşan sorunlara çözüm odaklı sosyal siyaset uygulamaları neticesinde, sosyal güvenlik şemsiyesi altında ortaya çıkan sosyal yardım ve hizmet uygulamaları, ülkemizde, batıdaki modern tarzdaki uygulamaların gelişiminden yüzyıl sonrasına dayanmaktadır. Ülkemizde sosyal hizmet kökenli oluşumların, toplumsal ve siyasal hareketliliğin yoğun olarak yaşandığı, imparatorluğun son dönemlerine denk gelen Tanzimat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyetin hukuk, eşitlik, adalet, düzen, millet olma fikirleri, batıcılık vb. söylemlerin, hukuksal düzeyde garanti altına alınmasıyla yeni Türkiye Cumhuriyeti' nin ilk anayasasında kanuni düzenlemelerle başladığı görülmektedir (İnalçık, 2010: 232-233). Cumhuriyet ilan edilmeden önce meclis hükümeti döneminde çalışma yaşamına dair özellikle işçilerin desteklenmesine yönelik yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir⁴ (Özaydın,2012:48). Ayrıca Osmanlı dönemi sosyal hizmet kurumlarından biri olan Darülhayr-ı Ali ve Darüleytam'ların, yeterli örgütsel ağını oluşturamaması nedeniyle, devamı niteliğinde olan Himaye-i Etfal Cemiyet-i 1917' yılında İstanbul' da kurulmuştur⁵. Cemiyet daha sonra 30 Haziran 1921 tarihinde bir grup meclis üyesi tarafından aynı adla Ankara' da kurulması ile çift başlı hale gelmiştir. 1923 yılında yapılan genel kurul toplantısında alınan bir kararla İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti kapatılmıştır. Ankara' da kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti(Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu) ise çalışmalarını örgütlü bir şekilde geliştirerek yurdun çeşitli yerlerinde faaliyetlerini sürdürmüştür (Yıldırım, 2008: 192-194).

1924 yılında Anayasanın kabulü ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel görevlerinin arasında vatandaşlık haklarının korunmasına dair genel ilkeler bulunmasına rağmen bireylerin sosyal ve ekonomik yönden gelişimlerini destekleyecek bir ibare bulunmamaktadır. Temel haklar bağlamında kanunlar önünde eşitlik, din ve vicdan hürriyeti ile ilköğretimin parasız olması ve vatandaşlar arasındaki ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemeler mevcuttur (<https://www.tbmm.gov.tr/>,11.26.2017). Yasal düzenlemelerin yanı sıra Osmanlı Devleti'nin bakiyesi olan, toplumda önemli sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerini yerine getirerek toplumun yaralarını, gerek savaş öncesi ve gerekse de savaş sonrasında sunmuş olduğu hizmetlerle, sarmaya çalışan kurumlar mevcuttur⁶ (Kesgin, 2012: 65; Abay ve diğerleri, 2011:14-19).

⁴ 11 Mayıs 1921'de 114 Sayılı "Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafi-ı Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun" kabul edilmiştir. 23 Eylül 1921 tarihinde çıkarılan 151 Sayılı Kanun da "Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amalesinin Hukuna Müteallik Kanun" dur.

⁵Cemiyetin çalışma alanları içinde çocuklara eziyet edilmemesi, çocukların bağımlılık yaratacak maddelerden korunması, fakir ve hasta çocukların tedavilerinin sağlanması, çocuklara hizmet edecek cemiyet bünyesinde kütüphane kurulması, uluslararası kuruluşlarla bağlantı kurulması, çocuklara yönelik yun alanlarının oluşturulması gibi çeşitli alanlarda çocukların refahına yönelik hizmetler sayılabilir.

⁶ Osmanlı Devleti'nde özellikle 2. Abdülhamit döneminde sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında birçok kurumun açılması sağlanmıştır. Kurumlardan Darülaceze, Hamidiye Etfal Hastanesi, Darülhayr-ı Ali, Dar'ül Eytam, Hilal-i Ahmer Cemiyeti gibi kuruluşlar sosyal hayatta önemli hizmetler sunmuşlardır. Bunun yanı sıra Cumhuriyet dönemine ait kurumlardan Türk Hava Kurumu, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Çalışma Bakanlığı,

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal tabanın sosyo-ekonomik yönden desteklenme ihtiyacının olması ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin Türkiye'ye olumsuz etkileri liberal ekonomi politikalarının terkedilerek sanayileşmede devletin rol alacağı ulusal bir kalkınma programının kabul edilmesini gerekli kılmıştır. Başlıca düzenlemeler arasında devletçilik ilkesi çerçevesinde uygulamaya koyulan çalışmalar özellikle ekonomi programlarında görülmüştür. Bu çerçevede 1934 yılında ilk ulusal kalkınma planı uygulanmaya çalışılmış ancak 2. Dünya Savaşı'nın etkisiyle yürürlüğe koyulamamıştır. Sosyal içerikli, 1930 tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile başta kadın ve çocukların sağlığı olmak üzere halk sağlığı korunmaya çalışılmıştır (<http://www.mevzuat.gov.tr/>, 11.11.2017). Sosyal içerikli diğer bir kanun 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu'dur. Kanun iş hayatına dair en kapsamlı çerçeve hazırladığından dolayı ilk olma özelliği taşımaktadır. Kanun ilk olma özelliğiyle zikredilmiş olup takip eden on yıllar içerisinde anayasal garantörlük ve uluslar arası sosyal politika eksenli çalışmaların ülkemize yansımaları çerçevesinde çalışma yaşamına dair yardım düzenlemeleri yapılmıştır⁷ (Özaydın,2012:48-51; <http://dergipark.gov.tr/>, 12.11.2017).

Türkiye'de sosyal yardım ve hizmet eksenli çalışmaların spesifik alanlar olarak kurumsal düzeyde ele alınmasının başlangıcı özellikle 1960'lı yıllara rastlamaktadır. 1959 yılında kurulmuş olan Sosyal Hizmetler Enstitüsü'ne bağlı Sosyal Hizmetler akademisi faaliyete geçmiş ve Çocuk Esirgeme Kurumu 1961 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlanmıştır (Kongar,1972:165-169). 1980'lerde ise ekonomik krizler ve darbe yönetimiyle birlikte örgüt kendi giderlerini karşılayamaz duruma gelmiş ve il, ilçe teşkilatları tüm yurttan feshedilmiştir. 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu tarihe karışarak kamu tüzel kişiliği olan katma bütçeli bir kuruluş haline gelmiştir. Hizmetler Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından yürütülmüştür. 1991 yılında çıkarılan bir kararnameyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) başbakanlığa bağlı olarak hizmetlerini sürdürmüştür (Yıldırım,2008:192-202; <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>, 13.11.2017). Türkiye'de kamu eliyle uygulanmakta olan sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerinin çeşitli kurumlar tarafından yapılması hizmet kalite standartlarının oluşturulması noktasında sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla farklı devlet kurumları tarafından uygulanmakta olan sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerinin tek bir çatı altında toplanması insana yararlı ve sürdürülebilir faaliyet alanlarının geliştirilmesini elzem kılmaktadır. Sosyal Devletin en önemli görevlerinden biri olan vatandaş düzeyinde talep

Sosyal Hizmet Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Akademisi, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü sayılabilir.

⁷ Türkiye'de sosyal politika eğitimine ilişkin ilk çalışmaların da bu döneme rastladığı görülmektedir. 1954 yılından sonra KİT'lerin sermayeleri artırılmış, yeni KİT'ler kurularak kamu sektörünün genişlemesi yoluna gidilmiştir. 1945 yılında "iş yaşamı ile ilgili hususları düzenleme, yürütme ve denetleme ile görevli" olmak üzere 4763 sayılı Yasa ile Çalışma Bakanlığı kurulmuştur. 1945 yılında Çalışma Bakanlığının ardından İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur. Aynı yıl 4772 sayılı Yasa ile İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu ile ülkemizde ilk kez bir sosyal sigorta koluna işlerlik kazandırılmıştır. 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu da 1945 yılında hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. 1949 yılında 5434 sayılı Kanun ile kurulan Emekli Sandığı, 1949 yılında 5417 sayılı Kanun'la "ihtiyarlık", 1950 yılında ise 5502 sayılı Kanun'la "maluliyet, ihtiyarlık ve ölüm" sigortaları uygulamaya konulmuştur. 1951-1952 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak açılan körler ve sağır okulları, engellilerin ilk kez kamusal politikalara konu olmasının yolunu açmıştır.

edilen sosyal hakkın en ileri düzeyde hizmete dönüşmesi kuşkusuz icracı örgütler kanalıyla gerçekleşecektir (Kesgin,2012:41-54).

Bu amaçla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) 2011 tarihinde ve 633 no'lu kanun hükmünde kararnameyle kurularak şemsiye örgüt görevini üstlenmesi ile sosyal yardım ve hizmet alanında o güne kadar uygulamalarda görülen çok başlılığın önüne geçilmiştir. Bakanlık birimleri, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Şehit yakınları ve Gaziler Daire Başkanlığı, kurularak uygulamalardaki çok başlılık ortadan kaldırılmıştır (<http://www.mevzuat.gov.tr/>,14.11.2017).

İl ve ilçe belediyeleri ile İl Özel İdarelerinin sırasıyla 5393, 5216 ve 5302 sayılı kanunlar çerçevesinde yerel düzeyde sosyal yardım ve hizmet büroları kapsamında mağdur vatandaşın ilk elden ulaşabileceği destek noktaları olarak önemini korumaktadır (<http://www.mevzuat.gov.tr/>, 15.11.2017). Bunun yanı sıra Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'nın ilgili birimleri ile sivil toplum kuruluşları dezavantajlı durumda bulunan yoksul yaşlılara, kimsesiz bireylere, şiddet mağduru kadınlara, ihmal ve istismara uğramış çocuklara, aileyle ilgili sorunlara yönelik olarak çalışmalar yürütmektedir.

SONUÇ

Türk toplumunda hali hazırda uygulanmakta olan sosyal yardım faaliyetleri, gerek devlet eliyle gerek sivil toplum örgütleri tarafından, farklı düzeylerde yapılmaktadır. Sivil toplum örgütleri içerisinde öne çıkan ana düşünce dini görevlerin yerine getirilmesi, kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı ve prestij sağlama faaliyetleri olarak sayılabilir. Kamu kesiminde ise durum sosyal devlet olmanın gereklerini yerine getirmek amacıyla sosyal hak taleplerini karşılamaktır. Sivil toplum düzeyinde ortaya çıkan sosyal yardım uygulamalarının arkasında tarihi anlayışın kırıntılarını görmek mümkün olmakla birlikte, benzer durumu devlet tarafından uygulamaya koyulan sosyal yardım ve hizmet sunumlarında görmek mümkün değildir.

Türk toplumunda sosyal yardım uygulamalarında meydana gelen paradigma değişimlerinin tarihsel olarak sıralaması güç ve dinsel ritüeller çerçevesinde olduğu açıklanmıştır, günümüzde ise sosyal hak mefhumunun sosyal devlet ile şekillendiği, sosyal devletin ise hukuksal düzeyde garantörlüğünü sağladığı sürece söylemini meşrulaştırdığı ve kabul gördüğü bir gerçektir. Diğer yandan sosyal hak mefhumunun dinsel ritüelde de kabul edilmesi, Türk toplumunda bu yönde yok sayılamayacak düzeyde sosyal sermayenin olması, toplumumuza özgü alternatif sosyal yardım uygulamalarının devlet eliyle yürütülebileceğine dair düzenlemeleri elzem kılmaktadır.

Bu bağlamda günümüzde sosyal devletin vatandaş odaklı uygulamalarının sürdürülebilirliği, ülkede bulunan insan kaynağının eğitim, sağlık, istihdam, konut, adalet gibi sosyal politika alanlarının desteklenerek geliştirilmesine bağlıdır. Türkiye'de adı geçen yatırımların özellikle son yirmi yılda küreselleşme senaryolarına rağmen artarak devam etmesi nihai aşamada yeni paradigmanın sosyal hak ekseninde şekillendiğini göstermektedir.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan uluslararası rekabetin sürdürülebilmesinde, özelleştirme politikalarıyla devletin küçülmesi gerektiğini ifade eden neo-liberal söylem, aynı zamanda dezavantajlı kesimlerin mağduriyetini artıran bir süreci de başlatmıştır. Bu sürecin olumsuz sonuçlarının en aza indirilmesinde en etkili araçlardan biri olan sosyal sermayenin,

toplumumuzda tarihsel süreçte, her dönemde varlığını koruması, yeni dönemde sosyal sermaye tabanında, sivil toplum örgütü ve devlet işbirliğine dayalı sosyal yardım ve hizmet uygulamalarının, küresel açmazlar karşısında, birincil uygulama olarak görülmesi elzem bir nitelik kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abay, A. Harun, C.(2011). “*Sosyal Hizmet Kurumlarının Tarihsel Gelişimi*”. Ed. SARIKAYA, M. “*Sosyal Hizmet Kurumlarında Yönetim*”, Nobel Yayın, ss.14-19.
- Akyıldız, Y. Abay, A.(2017). “*Vakıf Müessesesinin Gelişimi ve Mahiyeti, Tarihsel Bir Değerlendirme*”. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:15, s.152.
- Altan, Z.(2009). “*Sosyal Politika*”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1987, s.60.
- Baltacı, C.(2010). “*İslam Medeniyeti Tarihi*”. İstanbul: Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, ss. 40-47.
- Baykara, T.(2000). “*Türkiye’nin Sosyal ve İktisadi Tarihi*”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 195-202.
- Demir, S.(2010). “*Dünden Bugüne Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı*”. Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı:11, ss. 27-32.
- Emecen, F.(2011). “*Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*”. İstanbul: Timaş Yayınları, ss. 277-279.
- Ergin, M.(2017). “*Dede Korkut Kitabı*”. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, ss.30-70.
- Esin, E.(2006). “*Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu*”, Kabalcı Yayınları.
- Gökalp, Z.(2015). “*Türk Medeniyeti Tarihi*”. İstanbul: Ötüken Neşriyat, ss.10-80.
- İnalçık, H.(2010). “*Osmanlılar*”. İstanbul: Timaş Yayınları, ss. 232-233.
- Karpat, K.(2010). “*Osmanlı Nüfusu*”. İstanbul: Timaş Yayınları, ss. 161-162.
- Kesgin, B.(2012). “*Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet*”, Açılım Kitap, s.65.
- Kesgin, B.(2012). “*Sosyal Politikanın En Önemli Kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*”. İnsan Hakları Yıllığı, ss. 41-54.
- Kolektif(2017). “*Kur’an-ı Kerim Açıklamalı Meali*”. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kongar, E.(1972). “*Sosyal Çalışmaya Giriş*”, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, ss.165-169.
- Ögel, B.(2001). “*Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*” Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Özaydın, M.(2012). “*Sosyal Politika*”, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2628, ss.45,48-51.
- Polanyi, K.(1986). “*Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*”. Çev. Ayşe Buğra, İstanbul: Alan Yayıncılık, ss. 183-189.
- Seyyar, A.(2007). “*İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü*”. İstanbul: Değişim Yayınları, ss.208,755.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 65 Ocak - Şubat 2018

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Şenkal, A.(2011). “*Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*”. Alfa Yayınları, ss. 15-68.
- Tokol, A. Alper Y.(2014). “*Sosyal Politika*”. Dora Yayıncılık, ss. 1-23, 47-50.
- Tokol, A.(2013). “*Uluslararası Sosyal Politika*”. Dora Yayıncılık, ss. 1-12.
- Tuna, O. Yalçıntaş, N.(1997). “*Sosyal Siyaset*”. İstanbul: Filiz Kitapevi, ss. 1-20, 244-255.
- Türkdoğan, O.(1996). “*Türk Tarihinin Sosyolojisi*”. İstanbul: Turan Yayıncılık,ss. 48-50.
- Türkdoğan, O.(1997). “*Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*”. İstanbul: Birleşik Yayıncılık, ss. 30, 202-206.
- Yazılıtaş, N.(2002). “*Türk Toplum Hayatında Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmanın Tarihi Temellerine Bir Bakış*”, Nüsha Dergisi, Sayı:5, Bahar, ss. 164-168.
- Yıldırım, N. Yıldırım, K.(2008). “*Sosyal Hizmete Giriş*”. Sakarya: Sakarya Yayıncılık, ss. 192-202.
- Zastrow, Ç.(2013).“*Sosyal Hizmete Giriş*”. Ankara: Nika Yayınevi, 183-192.
- Zengin, E. Şahin, A. Özcan, S. (2012). “*Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları*”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F., Cilt 19, Sayı 2, s.135.

İnternet Kaynakları

- http://www.tasam.org/Files/Etkinlik/File/ProjeDosyasi/6_uluslararasi_turk__afrika_kongresi_ab234634-2836-4e30-8691-92f5bbc3ab0a.pdf
- http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_COD:R067
- <https://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/kitaplar/sosyalsart.pdf
- <http://www.arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/262/makaleler/11/arastirmax-dunden-bugune-avrupa-guvenlik-isbirliigi-teskilati.pdf>
- <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>
- <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.3.1593&MevzuatIliski=0&sourceXMLSearch=&Tur=1&Tertip=3&No=1593>
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9756>
- <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/1.5.2828.pdf>
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.633.pdf>
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>
- [https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc034/karartbmmc03401774.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc034/karartbmmc034/karartbmmc03401774.pdf)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.151.pdf>

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 65 Ocak - Şubat 2018
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3330.pdf>